

6. arhivsko posvetovanje pisava in komunikacija (*Scrittura e comunicazioni*), Pisma in religija, Prato, Italija, 6.–10. oktober, Italija

Prato je mesto v pokrajini Toskana. Znano je po tekstilni industriji, leta 1975 pa so tam odprli muzej tekstila. Zelo znan pa je tudi arhiv družine Datini, ki hrani srednjeveške listine, nastale v letih 1363–1410. Arhiv je v obnovljeni palači Datini, kjer vsako leto v začetku oktobra (od leta 1983) poteka tudi posvetovanje z naslovom Pisava in komunikacija. Posvetovanje organizira Državni arhiv Prato v sodelovanju z Arhivskim društvom Italije (ANAI Associazione Nazionale Archivistica Italiana), Inštitutom za zgodovino pošte (Istituto di studi storici postali), občino Prato, regijo ter drugimi sponzorji.

Vsakoletno posvetovanje o srednjeveških dokumentih in spisih je namenjeno arhivistom, filologom, študentom (točke za študij), literarnim zgodovinarjem, profesorjem zgodovine. Od 9. zjutraj do 13. potekajo predavanja povabljenih univerzitetnih profesorjev, popoldne med 14.30 in 19.30 potekajo delavnice paleografije, ki jih vodi profesorica ekonomije Elena Cecchi, ki specializirala gospodarsko zgodovino in paleografijo ter transkribirala več kot 5.000 trgovskih pisem arhiva Datini. Letošnja tema je bila posvečena srednjeveškemu pismu z versko vsebino. Zelo zanimiv je bil občutek, kako obiskovalci seminarja spoštujejo in hkrati cenijo pisano besedo ne le literature, temveč predvsem srednjeveške pisne dediščine.

Dr. Simona Brambila s Katoliške univerze presvetlega srca iz Milana je predstavila religiozna pisma iz fonda družine Datini. Dr. Antonio Castillo Gomez iz ustanove "Universita di Alcalá de Henares" iz Madrida je predstavil pisma nun v španskih arhivih, Maria Grazia Pastura iz Državne direkcije za cerkvene arhive v Italiji ter dostopnost in prepoznavnost teh, dr. Attilio Bartoli Langeli iz Univerze v Padovi pa korespondenco nun v 17. stoletju s poudarkom na korespondenci klarise Veronike, ki obsega 20.000 pisem. Poleg te zapuščine je v Italiji še 20 podobnih. Nastale so na zahtevo duhovnih vodij in spovednikov nun. Korespondenca nun je bila pod strogim nadzorom cerkvene hierarhije ali spovednikov. Pisni dokumenti so bili velikokrat zaseženi, na podlagi teh pa so potem potekali cerkveni sodni procesi. V pismih so nune pisale o verskih vsebinah in svojih mističnih doživetjih. Veliko nun, predvsem tistih, ki so izhajale iz revnejših slojev, so opismenjevali zelo pozno, tudi pri 20. letih, opismenjevanje je potekalo dve leti in je obsegalo le golo poznavanje črk. Poleg opismenjevanja pa niso bile deležne literarne izobrazbe, zato je večina pisem polna napak. Korespondenco predstavljajo molitveni priročniki, dnevniki, korespondence, razni manjši zapisi.

Dr. Donatella Schürzel iz Univerze sv. Pia v Rimu je predstavila tri pisma P. P. Vergerija. Leta 1553 je bil postavljen za škofa v Modrušu, potem pa v Kopru. Bil je nuncij na Dunaju, sodeloval je z Mantovo, Ferraro in Modeno. Najprej je podala širši zgodovinski oris Istre v obdobju protestantizma in poudarila razlike, ki so jih ločevale od drugih evropskih pokrajin. V Istri je bilo manj mysticizma, pokrajina je zaradi lege omogočala potovanja, Benetke so bile do vere strpne, zelo malo je bilo cerkvenih procesov. Izpostavljena so bila pisma, ki so kazala na odnos P. P. Vergerija do protestantizma in Lutra, ki ga je osebno poznal. Njegova korespondenca je bila pod nadzorom in proti njemu so sprožili proces ter ga povsem izobčili.

Eno najzanimivejših predavanj je bilo predavanje dr. Nore Lafi iz "Zentrum Moderner Orient" iz Berlina. Predstavila in razložila je več trgovskih pisem v arabščini ter najstarejše tako pismo iz 5. stoletja, ki je shranjeno v Firencah. Nato je predstavila priročnik za pisanje pisem Al Kalkašandi (Al-Qalqashandi) iz leta 1355, ki je vplival na vso arabsko korespondenco. Arabska srednjeveška trgovska korespondenca je prav tako bogat vir za preučevanje arabske zgodovine ter razvoja jezika. Priročniki pisanja pisem so knjige splošne kulture. V letih 1887 in 1891 sta izšla še dva priročnika za pisanje pisem.

Vsako popoldne je potekala delavnica paleografije, namenjena branju in interpretaciji dokumentov arhiva Datini. To so arhivski fondi vplivne družine iz Prata, ki se je ukvarjala s trgovino s suknom. Trgovska podjetja so imeli v Maroku, Firencah, Genovi, Barceloni. Gospodarsko-finančni fondi so ohranjeni v celoti, predvsem dokumenti o finančnem poslovanju, ob pomoči teh pa lahko raziskujemo celotno sliko tedanje družbe. Ohranjenih je 5.000 pisem o izmenjavi blaga in plačilnih nalogov, 4.000 vrednostnih pisem in 400 zavarovalnih polic.

Prebrali in interpretirali smo tri trgovska pisma v "vulgarni" italjanščini iz leta 1392 in 1389.

Mirjana Kontestabile Rovis

21. posvetovanje "Arhivska praksa 2008", Tuzla, 9. in 10. oktober 2008

Tradicionalno smo se slovenski arhivisti tudi letos na povabilo kolegov iz Arhiva Tuzelskega kantona udeležili dvodnevne posvetovanja "Arhivska praksa 2008"; bilo je v Kristalni dvorani hotela Tuzla. Glavna pokroviteljica posvetovanja sta bili ministrstvo za izobraževanje, kulturo in šport Tuzelskega kantona

ter federalno ministrstvo kulture in športa, Sarajevo.

Letos smo na posvetovanju imeli skoraj vsi slovenski arhivi svoje predstavnike: mag. Bojan Cvelfar in Sonja Jazbec (ZAC), dr. Miroslav Novak (PAM), mag. Nada Čibej in Uroš Zagradnik (PAK), mag. Gašper Šmid in Žarko Štrumbl (ARS) ter Ivan Fras (ZAP), Damjan Lindental in Katja Zupanič (ADS).

Z izbranimi melodijami na različnih inštrumentih so nas popeljali v svet glasbene umetnosti učenci glasbene šole Tuzla in s tem uradno začeli že 21. tovrstno posvetovanje. Po govoru direktorja Arhiva Tuzelskega kantona dr. Izeta Šabotića ter predsednika organizacijskega odbora dr. Azema Kožarja so sledili pozdravni govori gostov posvetovanja. V imenu Arhivskega društva Slovenije sem navzoče pozdravila Katja Zupanič. Sledili sta promocija 11. številke časopisa "Arhivska praksa 2008", ki so jo s svojimi referati vsebinsko obogatili tudi slovenski arhivisti¹ ter predstavitev publikacije, ki jo je izdal Arhiv Tuzelskega kantona: "Tuzlanski, Bijeljinski i Srebrenički sidžil² (1641–1883)" (Tuzelski, Bijeljinski in srebrenički sodni register). Gre za delo turškega avtorja, doc. dr. Tufana Gündüza, v katerem je predstavljenih sedem (od skupno desetih) sidžilov, ki jih hranijo v Arhivu Tuzelskega kantona v Tuzli. Povzetki tekstov vsakega posameznega sidžila so v turškem in bosanskem jeziku, publikacija pa pomeni nov prispevek k preučevanju zgodovine Bosne in Hercegovine.

V nadaljevanju smo lahko izbirali med dvema sekcijama – "Arhivsko gradivo v nastajanju" in okrogla miza na temo "Zaščita arhivskega gradiva, mednarodni in nacionalni vidiki".

Uvodno predavanje prve sekcije je imel dr. Peter Pavel Klasinc (*Mednarodni inštitut arhivskih znanost, Trst–Maribor*), ki je govoril o aktualnih problemih arhivske teorije in prakse pri ustvarjalcih gradiva. Avtor ugotavlja, da je ena od primarnih nalog arhivske službe ustvarjanje organizirane arhivske službe pri ustvarjalcih. Le-ta mora biti kot osnova za urejen sistem arhivskega poslovanja ne samo pri ustvarjalcih, temveč tudi pozneje, v profesionalnem delu arhiva. Za uspešno delo arhivske službe in ohranjanje arhivskega gradiva je nujno potrebno upoštevati zakonske, prostorske in kadrovske zahteve, saj so le-ti pogoj za ohranjanje arhivskega gradiva. O možnostih za izvajanje ukrepov primarne zaščite arhivskega gradiva je govoril Darko Rubčić (*Državni arhiv v Zagrebu*). Ugo-

tavljal je, da je sodelovanje arhivista z ustvarjalcem ključnega pomena za ohranjanje in zaščito arhivskega gradiva, ob tem pa bomo tudi v arhive dobivali urejeno, popisano in evidentirano gradivo. Dalje so o zaščiti arhivskega gradiva pri različnih ustvarjalcih so govorili še: Mirjana Kapisoda (*Državni arhiv Črne Gore*), Nenad Predojević (*Arhiv Vojvodine*), dr. Jusuf Osmani (*Arhiv Kosova*), Branko Antelj (*Arhiv Republike Srbije – oddelek Trebinje*) in Jugoslav Veljkovski (*Zgodovinski arhiv Novi Sad*). Njihovi sklepi so bili, da so za zaščito arhivskega gradiva poglobitvega pomena sodelovanje z ustvarjalci, ustrezna zakonska podlaga ter izobrazbenost kadrov in ustrezna skladišča. Kot vsako leto so se tudi letos v predzvečerju dvorane predstavljala podjetja (med njimi tudi slovensko), ki se ukvarjajo z opremo za arhive in informatiko.

V popoldanskih urah smo se odpeljali v uro in pol oddaljeno mesto Gradačac. Najznačilnejši kulturno-zgodovinski spomeniki segajo v 18. in 19. stoletje, ko je bilo mesto sedež kapetanije. Pomembno vlogo v tem obdobju so odigrali kapetani iz družine Gradašević. Ti so mestu vtisnili trajen pečat: trdnjavo s stolpom (zgrajen leta 1765 in leta 1821), džamija Huseinija, katero je leta 1826 dal zgraditi Husein; kapetan Gradašević (znan tudi po imenu Bosanski zmaj), kamni "sahat-kula" in najstarejša ohranjena zgradba – "Sviračka džamija".

Trdnjava s stolpom v Gradačcu

Mesto je znano tudi po eni izmen najstarejših ohranjenih knjižnic v Bosni in Hercegovini (1839), prav tako pa tudi kot "mesto sadja". Tukaj vsako leto priredijo "sejem sliv", mesto pa razvija tudi v lesno in tekstilno industrijo. Da je res tako, smo se prepričali tudi z ogledom filma o Gradačcu. Po sladkanju s tradicionalnimi sladicami tega območja (hurmašica in baklve) v restavraciji na samem vrhu stolpa, je sledil še kratek ogled izvira termalne vode v termalnem zdravilišču Ilidža. Dve jezera, *Hazna* in *Vidora*, bogati z ribami, pa omogočata velike možnosti za razvoj turizma kraja.

¹ Mag. Gašper Šmid in Žarko Štrumbl (ARS): Arhivski fond o bosanskih osnovnošolskih otrocih v Republiki Sloveniji v obdobju 1992–2000; Jure Maček (PAM): Problematika arhivskega gradiva društev na področju Pokrainskega arhiva Maribor; dr. Miroslav Novak (PAM): Oblikovanje postopkov, vlog in stanja v procesih strokovnega arhivskega dela; mag. Zdenka Semlić-Rajh (PAM): Slovenska arhivska služba in nova arhivska zakonodaja.

² Sodni register (Sidžil).

Fotografija udeležencev posvetovanja pri ogledu mesta Gradačac

Tema naslednjega dne je bila "*Aktualna vprašanja arhivske teorije in prakse*". Dr. Miroslav Novak (*Pokrajinski arhiv Maribor*), je govoril o oblikovanju postopkov, vlogi in stanju v arhivskem strokovnem delu. Povedal je, da je bilo arhivsko delo v 20. stoletju usmerjeno v posameznika ali ožjo skupino ljudi, ki se je ukvarjala z vsemi procesi strokovne obdelave arhivskega gradiva. Takšen način dela je bil mogoč samo v manjših arhivskih ustanovah, v večjih pa je bilo potrebno uvesti drugačen pristop – postopke standardizacije, ki jih je možno preverjati. Pogoj za to pa niso le sistemi, ki nam pomagajo pri arhivskem strokovnem delu. Potrebno jih je izvajati tudi v okoljih, ki niso podprta z informacijskimi sistemi. Esaf Lević (*Arhiv Tuzelskega kantona*), je govoril o projektu digitalizacije dokumentov v njihovem arhivu, v sodelovanju s slovenskim podjetjem "Mikrografija" iz Novega mesta. Gre za prvi tovrstni projekt v Bosni in Hercegovini. Dr. Tufan Gündüz (*Univerza Ankara*), je spregovoril o značilnosti sidžila Tuzelskega kantona za preučevanje zgodovine v obdobju osmanskega cesarstva. Mag. Gašper Šmid in Žarko Štrumbl (*Arhiv Republike Slovenije*), sta posegla v obdobje 1992–2000, čas, ko je vojna na slovensko ozemlje pripeljala tudi bosanske šoloobvezne otroke. Evidentirala sta gradivo, povezano z izobraževanjem otrok iz Bosne in Hercegovine v Sloveniji.

V uradnem delu posvetovanja je bilo tako predstavljenih 33 referatov avtorjev iz različnih držav. Vsak od njih je na svojevrstni način pripomogel k razvoju arhivske stroke.

Dobra organizacija posvetovanja, reševanje strokovnih vprašanj ter prijaznost organizatorjev so dokaz za še eno uspešno izpeljano posvetovanje v Tuzli.

Katja Zupanič, Damjan Lindental

43. posvetovanje hrvaškega arhivističnega društva, Trogir, 15.–17. oktober 2008

Hrvaško arhivistično društvo je v sodelovanju z Državnim arhivom Split za svoje letošnje posvetovanje izbralo hotel Medena v Donjem Segetu, v neposredni bližini Trogirja. Prijetna okolica hotela je ponujala dobrodošlo sprostitev med posameznimi deli posvetovanja. Programska zasnova je določila krovno temo – Poklic arhivist, znotraj nje pa predstavitev referatov v okviru štirih podtem. Zadnji dan posvetovanja so izzvenele v nekaterih ugotovitvah in zaključkih za "okroglo mizo". Za potreben predah in splošno kulturno izobrazbo so gostitelji organizirali ogled Trogirja, zadnji dan pa namenili obisku Solina in Splita ter gostitelja posvetovanja, Državnega arhiva v Splitu.

Posvetovanje se je kot navadno začelo s pozdravnimi nagovori, v prvi vrsti seveda predsednice hrvaškega arhivističnega društva Deane Kovačec iz Hrvaškega državnega arhiva v Zagrebu, ravnateljice Državnega arhiva Split Nataše Bajić Žarko ter Branka Kaleba, načelnika oddelka za arhivsko dejavnost Uprave za zaščito kulturne dediščine pri Ministrstvu za kulturo Republike Hrvaške. Sledili so pozdravi nekaterih gostov iz drugih držav. Posvetovanja so se namreč udeležili tudi predstavniki arhivske stroke iz Bosne in Hercegovine, Črne gore, Madžarske, Nizozemske, Slavonije in Slovenije.

Uvodna tema prvega dne je bila standardizacija arhivske službe. Začetne misli je nanizala ravnateljica splitskega arhiva Nataša Bajić Žarko v referatu z naslovom Arhivist kot poklic, v katerem je preletela spreminjanje njegove vloge in identitete v zgodovini, od uradnika prek zgodovinarja do arhivista znanstvenika po letu 1945, čigar prva naloga je skrb za varovanje arhivskega gradiva. Ravnatelj Državnega arhiva Hrvaške v Zagrebu Stjepan Čosić je razmišljal o vlogi arhivista v digitalnem okolju in poudaril, da arhivisti z razvojem informacijske tehnologije potrebujejo vse več specialnih znanj za delo z digitalnimi zapisi ter navedel, da je hrvaški arhivski službi uspela ustvariti državno informacijsko mrežo, v katero so vključeni vsi državni arhivi ter veliko državnih institucij. O strokovnih kompetencah in o tem, kaj lahko pričakujemo in kaj moramo pričakovati od arhivista, je razpravljal Jozo Ivanović, pomočnik ravnatelja Hrvaškega državnega arhiva za arhivsko dejavnost in razvoj. Pri tem je opozoril na nujnost konkurenčnosti arhivov pri zagotavljanju hitre in vsem dostopne informacije. Nadaljeval je Tomislav Čepulić, prav tako iz Hrvaškega državnega arhiva, z razpravo o standardizaciji dela z arhivskim gradivom v digitalni obliki in opozoril na prednosti in slabosti tega gradiva in dela z njim ter na nujnost dopolnitve zakonodaje, da bi bila določena standardizacija pojmov za izro-